

HİSSE SENETLERİNİN ALIM VE SATIMINDAN ELDE EDİLEN GELİRLERİN VERGİLENDİRİLMESİ

Vedat BAKI*

1- GİRİŞ

1999 yılının son çeyreğinde kararlı hükümet politikalarıyla alınan istikrar önlemleri nedeniyle İstanbul Menkul Kıymetler Borsası sürekli yükselmektedir. Sermayenin tabana yayılmasının en iyi işlevlerinden olan menkul kıymetler borsasının sürekli yükselmesi, diğer yatırım araçlarının getirilerinin düşmesi hisse senetlerinin yatırım aracı olarak cazibesini arttırmaktadır.

İMKB'na yatırım yapan kişilerin hisse senedi alım ve satımından elde ettikleri kazançlarının nasıl vergilendirileceğini vergi yasaları çerçevesinde örneklerle açıklayacağız.

II- YASAL DÜZENLEMELER

a) Hisse Senetlerinden Elde Edilen Kazançların Vergilendirilme Şartları

4444 sayılı Yasa ile yapılan düzenlemelere göre; ivazsız olarak iktisap edilenler hariç olmak üzere; hisse senetlerinin iktisap tarihinden başlayarak ÜÇ AY içinde veya iktisaptan evvel elden çıkartılmasından sağlanan kazançlar ile diğer menkul kıymetlerin (menkul kıymetler yatırım fonlarının katılma belgeleri hariç) elden çıkarılmasından doğan kazançlar *değer artış kazancı* olarak Gelir Vergisi Kanununda yedinci gelir unsuru içinde sayılmıştır.

Diğer bir ifadeyle;

- İvazsız olarak elde edilen menkul kıymetlerin,
- İktisap tarihinden başlayarak 3 aydan fazla elde tutulan hisse senetlerinin,
- Menkul kıymetler yatırım fonlarının katılma belgelerinin,

elden çıkarılmasından (satılmasından) elde edilen kazançlar diğer kazanç ve irat olarak (değer artış kazancı) dikkate alınmayacak, bu tür kazançlar için yıllık beyanname verilmeyecek, kişinin diğer gelirleri nedeniyle beyanname vermesi durumunda da bu gelirler yıllık beyannameye dahil edilmeyecektir.

İMKB'nda hisse senedi alım ve satımı yapan bir yatırımcı aldığı hisseleri

(*) Vergi Denetmeni

3 aydan fazla elinde tutup satarsa, bu satıştan elde ettiği geliri kesinlikle beyan etmeyecektir.

b) Hisse Senetlerinden Elde Edilen Gelirin Beyan Sınırı

4444 sayılı Yasa ile yapılan diğer bir düzenlemede ise bu tür menkul kıymetlerin elden çıkarılmasından elde edilen kazançlara 1999 yılı için 3.500.000.000.- lira istisna getirilmesidir. Bu istisna rakamı net bir tutar olup, bu tutarın aşılmaması halinde yine yıllık beyanname verilmeyecektir. Net istisna tutarından 1999 yılı için uygulanacak brüt (enflasyondan arındırılmamış) tutarının bulunması gerekiyor.

c) Hisse Senetlerinden Elde Edilen Gelirin Safi Değerinin Bulunması

Menkul sermaye iratlarında enflasyonun yarattığı fiktif kazançların vergilendirilmesini önlemek için vergi sistemimizde halk arasında "Enflasyondan arındırma" yani kanundaki tanımıyla "Safi değer artışı" bulunarak vergileme yapılacaktır. Gelir Vergisi Kanununda indirim oranı, Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre o yıl için tespit edilen yeniden değerlendirme oranının, aynı dönemde Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu ihalelerinde oluşan bileşik ortalama faiz oranına bölünmesi suretiyle Maliye Bakanlığı'nca tespit edileceği hüküm altına alınmıştır. Maliye Bakanlığı'nca 1999 yılı için bu oran 229 şeri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde (%52,1 / %113,4 =) %45,9

olarak açıklanmıştır. Beyan sınırı olan net 3,5 milyar istisna tutarına enflasyon indirim oranı uygulandığında beyan edilmeyecek brüt hisse senedi alım-satım kazancı 6.469.500.924.- lira olacaktır. Bu tutarın üzerinde borsadan elde edilen kazançlar (3 aylık şart dikkate alınacak) için beyanname verilecek ve %45,9 enflasyon indirimi uygulanarak vergiye tabi kazanç yani matrah belirlenecektir.

Bu vergileme 1999-2002 yıllarında uygulanacaktır. Borsadan elde edilen kazançlarda kişinin 1.1.1999 tarihinden evvel elinde bulunan ve yasanın yürürlüğe girdiği bu tarihten sonra 3 ay içinde satılan hisse senetlerinden elde edilen kazançlarda safi değer nasıl hesaplanacaktır? 4444 sayılı Yasada bu husus düzenlenmiş ve 1.1.1999 tarihinden önce iktisap edilen ve İMKB'nda işlem gören hisse senetlerinin maliyet bedeli olarak, 1998 yılının son işlem gününde borsada oluşan ortalama fiyatın esas alınması öngörülmüştür.

Alım satımlarda hem kar, hem zarar elde edildiğinde durum ne olacaktır? 1999 yılında birden fazla menkul kıymet alınıp satılması halinde, bunların kazançları birlikte hesap edilir. Alım satımın birinden doğan zarar, diğer işlemde elde edilen kardan mahsup edilecektir.

III-KONU YA İLİŞKİN ÖRNEKLER

Örnek 1 - Bay (X) 20 Kasım 1998 tarihinde aldığı 10 milyarlık hisse se-

netlerini 10 Ocak 1999 tarihinde 20 milyar liraya satmıştır. Hisse senetlerinin 1998 yılı son işleme göre ortalama değeri 12 milyar liradır. Bu kişi beyanname verecek midir? Beyanname verecek ise vergisi nasıl hesaplanacaktır.

Çözüm 1 - Bay (X) aldığı hisse senetlerini 3 aydan önce sattığından ve elde edilen kazanç 3,5 milyarlık (Brüt 6.469.500.924) istisna sınırını aştığından gelir vergisi beyannamesini Mart 2000 döneminde verecektir. Ödeyeceği vergi aşağıda hesaplanmıştır.

Satılan hisse senetlerinin satış bedeli.....	20.000.000.000
Satılan hisse senetlerinin maliyet bedeli.....	12.000.000.000
Elde edilen brüt kazanç.....	8.000.000.000
Enflasyon indirimi (8.000.000.000x%45,9).....	3.672.000.000
İndirimden sonraki net borsa kazancı.....	4.328.000.000
1999 yılı istisnası.....	3.500.000.000
Vergiye tabi kazanç (matrah).....	828.000.000
Hesaplanan Gelir Vergisi (%20).....	165.600.000
Hesaplanan Fon (%10).....	16.560.000

Örnek 2- Bayan (A) 5 Şubat 1999 tarihinde 2 milyarlık, 15 Ekim 1999 tarihinde 5 milyarlık hisse senedi satın almıştır. Her iki hisse senedini 25 Aralık 1999 tarihinde 17 milyara satmıştır. Şubat ayında alınan hisse senedinin satış değeri 10 milyardır. Bu kişi beyanname verecek midir? Beyanname verecek ise vergisi nasıl hesaplanacaktır?

Çözüm 2- Bu kişinin Şubat ayında aldığı hisse senetleri 3 aydan fazla elde tutulduğundan hesaplamaya dahil olmayacaktır. Ekim ayında alınan hisse senetleri 3 aydan önce satılmıştır. Elde edilen kazanç brüt (7-5=)2 milyardır. Bu kazanç istisna sınırının altında kaldığından beyanname verilmeyecektir.

Örnek 3- Bay (Y) 1999 yılında borsada 3 aydan kısa sürelerle işlemler yapmıştır. Şahıs 50 işlemde 50 milyar kazanmış, 30 işlemde ise 30 milyar zarar etmiştir. Bu kişi beyanname verecek midir? Beyanname verecek ise vergisi nasıl hesaplanacaktır.

Çözüm 3- Bay (Y)'nin kazancı 3 aylık şart nedeniyle vergiye tabidir. Fakat burada zarar kardan mahsup edilecektir. Elde edilen kazanç brüt (50-30=)20 milyarlık (Brüt 6.469.500.924) istisna sınırını aştığından gelir vergisi beyannamesini Mart 2000 döneminde verecektir. Ödeyeceği vergi aşağıda hesaplanmıştır.

Elde edilen brüt kazanç.....	20.000.000.000
Enflasyon indirimi (8.000.000.000x%45,9).....	9.180.000.000
İndirimden sonraki net borsa kazancı.....	10.820.000.000
1999 yılı istisnası.....	3.500.000.000
Vergiye tabi kazanç (matrah).....	7.320.000.000
Hesaplanan Gelir Vergisi.....	1.846.000.000
Hesaplanan Fon (%10).....	184.600.000

IV-SONUÇ

İstanbul Menkul Kıymetler Borsasına yatırım yapan kişilerin hisse

senedi alım ve satımından elde ettikleri kazançlarının 1.1.1999 tarihinden itibaren vergilendirilmesi 4369 sayılı Yasa ile getirilmiş, 4444 sayılı Yasa ile 1999-2002 yılları için ayrı bir düzenleme yapılarak bu kazançların vergilendirilmesi sağlanmıştır. Yapılan düzenlemelere göre 1999 yılında kişilerin yaptıkları alım ve satım işlemlerinden elde ettikleri gelirler aşağıda belirlenen kriterlere göre beyan edilip vergilenecektir.

- Alım satımı yapılan hisse senetleri 3 aydan fazla elde tutulup satılırsa kazanç tutarı ne olursa olsun beyan edilmeyecektir.

- Alım satımda yapılan işlemlerde 3 aydan kısa sürede elde tutulup satılan hisse senetlerinde kazanç tutarının brüt 6.469.500.924.- lirayı (Net 3,5 milyar) aşması halinde beyanname verilecektir.

- Beyan sınırını aşan ve beyan edilmesi gereken kazanç tutarları üzerinden 1999 yılı için belirlenen %45,9 enflasyon indirimi uygulanarak net kazanç (safi değer artışı) bulunacaktır.

- 1999 yılı net kazancına 3.500.000.000.- lira istisna tutarı uygulanacaktır.

- Beyan sınırını aşan borsa gelirleri Mart 2000 ayında gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilecektir.

Borsada işlem yapan ve kazanç sağlayan sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı olarak bu işlemleri yapması halinde, ticari kazancın tespitinde bu kazançlar dikkate alınır. Ancak ticari işletmelere dahil bu borsa kazançlarına enflasyon indirimi uygulanmaz.